

Renata Frączek

"Kultura informacyjna w
perspektywie zmian w edukacji",
Hanna Batorowska, Warszawa 2009 :
[recenzja]

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 1/1, 117-121

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

W rozprawie, przede wszystkim dzięki rekonstrukcji zasobów Biblioteki w katalogu, starano się ukazać miejsce i rolę katedralnej księżnicy w XVI wieku. Jest to pierwsza próba „określenia miejsca księgozbioru na mapie kulturalnej terenów południowo-wschodnich dawnej Rzeczypospolitej” (Gwóźdź i Różycki, 2008, s. 100).

Badania archiwalne, oprawoznawcze, proweniencyjne, zastosowanie analizy typograficznej, posłużyło autorom nie tylko do odtworzenia stanu księgozbioru, ale też do zaprezentowania obszernego materiału historycznego, który może stać się podstawą dalszych badań tego księgozbioru. We wstępnej rozprawie zasygnalizowano bowiem kilka problemów, warto więc pokusić się o opracowanie kompleksowej monografii tego wartościowego księgozbioru.

Renata Frączek

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego

Hanna Batorowska: *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji*. Warszawa : Wydaw. SBP, 2009. – 544 s. - ISBN 978-83-61464-10-5

W 2009 roku ukazała się publikacja autorstwa Hanny Batorowskiej *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji*, która obejmuje wiele zagadnień związanych z przygotowaniem społeczeństwa (szczególnie młodego pokolenia) do pełnego uczestnictwa w procesach komunikacji, określanym jako „kultura informacyjna”. Jak wynika z lektury, termin ten jest niejednoznaczny, obejmuje różne zagadnienia, które w sposób dokładny i wyczerpujący zostały przedstawione w omawianej publikacji: „obszar badań nad kulturą informacyjną koncentruje się wokół teoretycznych zagadnień związanych z kompetencjami informacyjnymi i ich systematyką oraz działań związanych z wypracowaniem metod zmierzających do efektywnego propagowania kultury informacyjnej w społeczeństwie” (Batorowska, 2009, s. 10).

Poruszane tematy ujęto w trzech obszernych rozdziałach: *Od alfabetyzacji informacyjnej do kultury informacyjnej* (s. 31-171); *Zmiana a rozwój kultury informacyjnej w szkole* (s. 173-313); *Kultura informacyjna w środowisku szkolnym. Diagnoza i terapia* (s. 315-450).

Rozważania poprzedzono *Wstępem* (s. 9-30), a uzupełniono *Zakończeniem* (s. 451-456), wykazem literatury cytowanej (713 poz.), a także spisami: tabel, rysunków, wykresów i fotografii. Indeks osobowy oraz indeks terminów, pojęć, nazw własnych, zagadnień w znacznym stopniu ułatwiają lekturę i wyszukiwanie interesujących czytelnika tematów.

Rozdział pierwszy i drugi to rozważania teoretyczne, rozdział trzeci jest dokumentacją badań przeprowadzonych przez Autorkę, a także propozycją działań mających na celu przyspieszenie rozwoju kultury informacyjnej, szczególnie na etapie edukacyjnym młodego pokolenia w szkołach różnych typów.

Praca jest wynikiem wieloletnich zainteresowań badawczych Hanny Batorowskiej, skoncentrowanych wokół edukacji informacyjnej, czytelniczej, medialnej i technologii informacyjnej w różnych typach szkół, a także odnoszących się do zagadnień tworzenia i rozwoju kultury informacyjnej w tych placówkach. (Batorowska, 2009, s. 17-19).

Już we *Wstępie* Autorka zaznacza, że zdefiniowanie pojęcia „kultura informacyjna” „nie jest zadaniem łatwym ze względu na wielowymiarowość interpretacji takich terminów, jak «kultura», «informacja», «technologia informacyjna»” (Batorowska, 2009, s. 9). W omawianej pracy starano się wskazać uniwersalne cechy kultury informacyjnej, które wykraczają poza problem informatyzacji różnych obszarów życia, tym bardziej że pojęcie „kultury informacyjnej” nawiązuje do innych określeń, funkcjonujących w piśmiennictwie polskim i zagranicznym, które częściowo mają z nim wspólne pole badawcze¹.

Rozważania na temat złożoności pojęcia „kultura informacyjna”, jego zakresu i zasięgu, powiązań z innymi terminami, na potrzeby rozprawy zostały podsumowane próbą definicji: „kultura informacyjna” jest rozumiana jako sfera „aktywności człowieka kształtowana przez jego świadomość informacyjną, wartości wspierające potrzebę alfabetyzacji informacyjnej, postawy, których konsekwencją są zachowania charakterystyczne dla dojrzałych informacyjnie użytkowników, wynikające równocześnie z oddziaływania na siebie trzech wymienio-

¹ Wśród tych terminów wymieniono: „kulturę informatyczną”, „kulturę społeczeństwa informacyjnego”, „kulturę wiedzy”, „kulturę sieciową”, „cyberkulturę”, „kulturę dostępu”, „kulturę uczestnictwa”, „kulturę konwergencji”, „kulturę techniczną”, „kulturę pracy”, „kulturę prakseologiczną”, „kulturę ekonomiczną”, „kulturę organizacyjną”, „kulturę czytelniczą”, „kulturę bibliograficzną”, „kulturę medialną”, „kulturę czytelniczą i informacyjną”, „kulturę biblioteczno-informacyjną”, „kulturę czytelniczą i medialną”, „kulturę edytorską”, „kulturę pisma”, „kulturę piśmienniczą”, „kulturę druku”, „kulturę typograficzną”, „kulturę osobistą” (Batorowska, 2009, s. 9).

nych komponentów. Zachowania te powstają pod wpływem bodźców motywacyjnych i uzależnione są od poziomu kompetencji informacyjnych użytkownika. Odnoszą się do przedmiotów i innych wytworów związanych z działalnością informacyjną lub uczestnictwem w procesie informacyjnym. Kultura informacyjna charakteryzuje osoby racjonalnie korzystające z informacji i narzędzi informacyjnych, potrafiące wykorzystywać je do rozwiązywania problemów, podejmowania decyzji, budowania wiedzy, mające świadomość, że uzyskane dzięki nim wyniki służą nie tylko celom osobistym, lecz mogą być uznane za dobro dla innych.” (Batorowska, 2009, s. 16).

W rozdziale pierwszym rozprawy *Od alfabetyzacji informacyjnej do kultury informacyjnej* zamieszczono szczegółowe rozważania terminologiczne odnoszące się do pojęcia „kultury informacyjnej”, w odniesieniu do innych obszarów badawczych, takich jak ekonomiczny czy informatyczny, które zostały przedstawione w kontekście definicji „kultury” czy „kultury czytelnicznej”. Wskazano także na obecność kultury informacyjnej w edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji informacyjnej w programach nauczania różnych przedmiotów, określono nieprawidłowości w organizacji procesu edukacji informacyjnej.

Rozdział drugi zatytułowany *Zmiana a rozwój kultury informacyjnej w szkole* dotyczy kolejnych etapów przemian zachodzących tak w rozumieniu jak i implementacji kultury informacyjnej w programach nauczania oraz organizacji życia szkoły. W rozdziale tym określono odmienność kultury organizacyjnej szkoły, przeanalizowano typy kultur organizacyjnych szkół, kierunki ewolucji szkoły promujące kulturę informacyjną. W tym rozdziale zaproponowano typologię kultury informacyjnej. Wśród omówionych zagadnień szczegółowych znalazły się: kultura zachowawcza biblioteki szkolnej a koncepcja zbioru lektur, kultura pragmatyczna biblioteki szkolnej a koncepcja „media center”, kultura adaptacji biblioteki szkolnej a koncepcja „szkolnego centrum kultury informacyjnej”, kultura technokratyczna biblioteki szkolnej a koncepcja „biblioteki sieciowej”.

W rozdziale trzecim zaprezentowano wyniki badań przeprowadzonych przez Autorkę publikacji. Omówiono szczegółowo metodologiczne podstawy badań, a w szczególności pole badawcze i pytania badawcze, scharakteryzowano populację badawczą oraz procedury doboru próby, opisano metody zbierania danych, które następnie przeanalizowano i zaprezentowano wyniki. Podjęto następnie próbę diagnozy kultury informacyjnej w szkołach państwowych powiatu suskiego. Scharakteryzowano charakter, zasięg, źródła oraz obiektywne i subiektywne trud-

ności w rozwijaniu kultury informacyjnej, uwzględniając związek między zmiennymi charakteryzującymi trudności w zakresie alfabetyzacji informacyjnej uczniów a rodzajem trudności i wielkością braków w tym zakresie. Do źródeł trudności w rozwijaniu kultury informacyjnej zaliczono luki w świadomości informacyjnej oraz w zakresie sprawności informacyjnych uczniów, na co wpływa stereotypowe postrzeganie biblioteki i zawodu bibliotekarza. Podano także propozycje rozwiązania tych problemów, szczególnie dzięki dobrej realizacji i promocji projektu rozwoju kultury informacyjnej w środowisku szkolnym.

W *Zakończeniu* zostały zawarte wnioski z przedstawionych analiz; podkreślono szczególne znaczenie wdrożenia kultury informacyjnej do realizacji programów takich jak *Lifelong learning*, *Information literacy*, *Self-education*, *Learning and Teaching Technology in Context*, *Inquiry-based learning*. Zwrócono też uwagę na znaczenie wypracowania spójnej polityki szerzenia tej kultury dla potrzeb oświaty (Batorowska, 2009, s. 451). Wskazano, że działania zmierzające do promowania kultury informacyjnej w środowisku edukacyjnym muszą być prowadzone równoległe z poszerzaniem świadomości informacyjnej w środowisku lokalnym. Podkreślono rolę szkoły w tym procesie jako centrum oświatowego, zobowiązanego do inicjowania tworzenia społecznych grup ekspertów kultury informacyjnej, bowiem biegłość w posługiwaniu się informacją jest rezultatem edukacji informacyjnej, informatycznej, medialnej, czytelniczej, przy wsparciu działaniami wychowawczymi, ze szczególnym uwzględnieniem etyki pracy z informacją (Batorowska, 2009, s. 451).

W konkluzji rozważań nad istotą kultury informacyjnej podkreślono, że obszar zainteresowania kultury informacyjnej nie jest specyficzny wyłącznie dla społeczeństwa informacyjnego, nie odnosi się też jedynie do technologii informatyczno-komunikacyjnych. Kultura informacyjna nie powinna być domeną wyłącznie edukacji informatycznej i nie wolno ograniczać kompetencji w zakresie posługiwania się informacją do umiejętności korzystania z technologii informatyczno-telekomunikacyjnych.

Wskazano na istotną rolę biblioteki szkolnej w procesie edukacji i wychowania informacyjnego, która może spełniać w odpowiedni sposób swoje zadania, pod warunkiem, że zostanie wdrożony powszechny program ustawicznego rozwijania sprawności w posługiwaniu się informacją przez uczniów, oraz jednocześnie dojdzie do powszechnej akceptacji zmiany wizerunku biblioteki szkolnej. Warunek istnienia prężnie działającej biblioteki jest wyznacznikiem efektywności rozwijania kultury informacyjnej.

Prezentowana praca jest jedyną tak obszerną publikacją w języku polskim, obejmującą złożoność pojęcia „kultura informacyjna”. Na uwagę zasługują rozdziały teoretyczne, w których Autorka uporządkowała wiele aspektów związanych z tym terminem, przeanalizowała możliwe jego interpretacje. Przeprowadzona analiza terminologiczna pozwoliła na zaproponowanie nowej typologii dotyczących zagadnień poruszanych w książce. Uzupełnieniem rozważań teoretycznych jest bardzo obszerny wykaz literatury cytowanej publikacji autorów polskich i zagranicznych. Część badawcza wskazuje na problemy powiatu suskiego w zakresie rozwijania kultury informacyjnej wobec wyzwań XXI wieku.

O wartości pracy świadczyć może fragment recenzji prof. dr hab. Elżbiety Barbary Zybert, zamieszczony na czwartej stronie okładki książki: „Praca dotyczy niesłychanie aktualnego zagadnienia, jakim jest przygotowanie społeczeństwa, zwłaszcza młodego pokolenia, do jak najpełniejszego uczestnictwa w procesach komunikowania społecznego i korzystania z bogatych zasobów informacyjnych, poprzez wykształcenie pożądanego wzorów zachowań pozwalających na umiejętność wyszukiwania informacji jak i jej efektywnego wykorzystania. [...] Istotnym walorem tejże pracy jest wkład do wiedzy teoretycznej poprzez: uporządkowanie terminologii związanej z kształceniem użytkowników szeroko rozumianej informacji, ukazanie wzajemnych relacji pomiędzy stosowanymi wyrażeniami w polskiej praktyce pojęciami, systemowe spojrzenie na typy kultury organizacyjnych szkoły i modele biblioteki szkolnej sprzyjające upowszechnianiu kultury informacyjnej”.

Hanna Langer

Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego

Dzieci, młodzież – Internet – biblioteka. Wytoczne IFLA Sekcji Bibliotek dla Dzieci i Młodzieży. Red. G. Lewandowicz-Nosal, E. B. Zybert. Warszawa : Wydaw. SBP, 2009. - 87, [1] s. - ISBN 978-83-61464-17-4

Jednym z podstawowych celów Międzynarodowej Federacji Bibliotekarskich Stowarzyszeń i Instytucji (IFLA) jest „wspieranie pracy bibliotekarzy i promowanie, w różnych formach, najlepszych rozwiązań w pracy bibliotecznej i upowszechnianiu czytelnictwa. Każda z wyspecjalizowanych Sekcji IFLA (wspólnie z UNESCO) przygotowuje w odnie-